

teknikere, hvis job det direkte er at være uafhængige, er det betænkeligt, hvis rådgivningsvirksomheden på mere eller mindre uklar måde baseres på et eller andet politisk grundlag. Meget afhænger derfor af, hvilken placering teknikeren har.

Parallelt hermed er betænelighederne betydelige, når politiske præmisser incorporeres i undervisningssituationer på området, med mindre det drejer sig om deciderede partisekretærskoler. Selv i administratorskoler opstår der komplikationer med at gøre et evt. politisk forudsætningsgrundlag så generelt, at det kan dække et tilstrækkeligt bredt spektrum af politiske forudsætninger til at hindre, at man skoles i at udarbejde specielle partsindlæg. Det behandlede stof skulle jo gerne være temmelig generelt anvendeligt.

Dette være sagt om det normative område, selv om det sikkert kun er få steder eller få præsumptivt uafhængige teknikere, der er gået så vidt som ovenfor omtalt. Men stærke anbefalinger af at inddrage den politiske dimension på det normative område bærer kimen i sig til en udvikling som skitseret, og der er vel ikke noget at sige til, at dette kan gøre gammeldags teoretikere en smule nervøse.

Konklusion

8. På grundlag af ovennævnte betragtninger synes det snublende nær at konkludere, at på det område – det deskriptive – hvor moderne økonomi ikke giver anledning til bekymringer, er der ikke noget principielt nyt i det, der siges. Hvor der siges noget nyt – nemlig på det normative område – kan man ikke helt ryste sig fri af en række betæneligheder. *Erik Gørtz*

*Institut for Samfundsvidenskab,
Odense Universitet*

Litteratur

Lindbeck, Assar. 1973. *Endogenous Politicians and the Theory of Economic Policy*. Seminar Paper no. 35, Institute of International Economic Studies, University of Stockholm, samt litteratur angivet i kommentaren.

Gensvar

Hvor det iflg. Gørtz replik for Lindbeck lykkes at lægge distance til det behandlede stof, lykkes det for Gørtz at dokumentere åbenbar uvidenhed om det metodologiske grundlag for den såkaldte »moderne retning«, der imidlertid ikke er mere »moderne«, end at den vedkender sig Wicksell som sin åndelige fader. Det mest markante udtryk for det manglende kendskab til »public choice« teorien er påstanden om sammenhængen mellem den »moderne retning« og den materialistiske historieopfattelse (sic!).

Jeg skal imidlertid hverken kommentere dette eller »partisekretærovervejelserne«, men koncentrere min duplik som advocatus for »public choice« teorien om optimalitetsbegrebet, dets relation til økonomens funktion og dets sammenhæng med konstitutionelle ændringer.

Det gængse økonomiske optimalitetsbegreb hviler på Pareto kriteriet, der selv er et etisk udsagn, omend baseret på få præmisser. En anvendelse heraf forudsætter en definition af termerne »bedre« hhv. »ringere« stillet. I den gængse metodologi identificeres »bedre stillet« med dette at være i en frivilligt valgt position. Som følge heraf er økonomien principielt uvidende om individets faktiske rangordning af foreliggende muligheder, indtil denne rangordning afdækkes gennem individets faktiske valghandlinger. Der kan derfor ej heller

teknikere, hvis job det direkte er at være uafhængige, er det betænkeligt, hvis rådgivningsvirksomheden på mere eller mindre uklar måde baseres på et eller andet politisk grundlag. Meget afhænger derfor af, hvilken placering teknikeren har.

Parallelt hermed er betænelighederne betydelige, når politiske præmisser incorporeres i undervisningssituationer på området, med mindre det drejer sig om deciderede partisekretærskoler. Selv i administratorskoler opstår der komplikationer med at gøre et evt. politisk forudsætningsgrundlag så generelt, at det kan dække et tilstrækkeligt bredt spektrum af politiske forudsætninger til at hindre, at man skoles i at udarbejde specielle partsindlæg. Det behandlede stof skulle jo gerne være temmelig generelt anvendeligt.

Dette være sagt om det normative område, selv om det sikkert kun er få steder eller få præsumptivt uafhængige teknikere, der er gået så vidt som ovenfor omtalt. Men stærke anbefalinger af at inddrage den politiske dimension på det normative område bærer kimen i sig til en udvikling som skitseret, og der er vel ikke noget at sige til, at dette kan gøre gammeldags teoretikere en smule nervøse.

Konklusion

8. På grundlag af ovennævnte betragtninger synes det snublende nær at konkludere, at på det område – det deskriptive – hvor moderne økonomi ikke giver anledning til bekymringer, er der ikke noget principielt nyt i det, der siges. Hvor der siges noget nyt – nemlig på det normative område – kan man ikke helt ryste sig fri af en række betæneligheder. *Erik Gørtz*

*Institut for Samfundsvidenskab,
Odense Universitet*

Litteratur

Lindbeck, Assar. 1973. *Endogenous Politicians and the Theory of Economic Policy*. Seminar Paper no. 35, Institute of International Economic Studies, University of Stockholm, samt litteratur angivet i kommentaren.

Gensvar

Hvor det iflg. Gørtz replik for Lindbeck lykkes at lægge distance til det behandlede stof, lykkes det for Gørtz at dokumentere åbenbar uvidenhed om det metodologiske grundlag for den såkaldte »moderne retning«, der imidlertid ikke er mere »moderne«, end at den vedkender sig Wicksell som sin åndelige fader. Det mest markante udtryk for det manglende kendskab til »public choice« teorien er påstanden om sammenhængen mellem den »moderne retning« og den materialistiske historieopfattelse (sic!).

Jeg skal imidlertid hverken kommentere dette eller »partisekretærovervejelserne«, men koncentrere min duplik som advocatus for »public choice« teorien om optimalitetsbegrebet, dets relation til økonomens funktion og dets sammenhæng med konstitutionelle ændringer.

Det gængse økonomiske optimalitetsbegreb hviler på Pareto kriteriet, der selv er et etisk udsagn, omend baseret på få præmisser. En anvendelse heraf forudsætter en definition af termerne »bedre« hhv. »ringere« stillet. I den gængse metodologi identificeres »bedre stillet« med dette at være i en frivilligt valgt position. Som følge heraf er økonomien principielt uvidende om individets faktiske rangordning af foreliggende muligheder, indtil denne rangordning afdækkes gennem individets faktiske valghandlinger. Der kan derfor ej heller

opereres med en samfundsmæssig værdiskala baseret på individuelle præferencer, da disse kun afdækkes gennem adfærden.

Optimalitet har derfor ikke nogen uafhængig eller absolut definition, som hævdet i replikkens afsnit 6. Optimalitet opfattet som maximering af payoff i anvendelsen af begrænsede ressourcer er et tomt begreb uden en værdiskala med hvilken mulige resultater kan måles. Jeg og andre individer kan meningsfyldt anvende optimalitetsbegrebet på vor egen adfærd, men i et udsagn vedrørende en flerhed af individer kan i bedste fald anvendes et præsumtivt optimalitetskriterium baseret på udsagnsgiverens egne vurderinger eller estimater af andres præferencer. Uden et socialt kriterium kan der således ikke på videnskabeligt grundlag afgives rekommendationer overhovedet. Rådgiveren kan alene præsentere en ændret politik som en hypotese vedrørende individernes præferencestruktur. Han kan ikke anbefale en politik frem for en anden, men han kan fremsætte den hypotese, at en vis politik er Pareto optimal. Skal denne hypotese empirisk testes, kan dette kun ske gennem individernes observerbare adfærd, når de agerer i deres kapacitet af deltagere i den kollektive beslutningsproces, d.v.s. som politiske væsener. Det til Pareto kriteriet svarende begrebsmæssige kriterium i den kollektive beslutningsproces er Wicksell kriteriet, d.v.s. et enstemmighedskriterium baseret på en opfattelse af den kollektive sektors aktiviteter som et positivt sum spil.

Den økonomiske analyses genstand er »økonomien«, der pr. definition er udtryk for interaktion mellem mange vælgende enheder. Genstanden er således ikke i sig selv en vælgende, maximerende enhed. At

basere modeller af interesse for fiskal politik på maximeringsantagelser giver sterile resultater.

Optimalitetskriteriet anvendt på den i replikken skitserede måde er udtryk for overførsel af maximeringsparadigmet fra en relevant anvendelse på enkelte beslutningstagere til en social organisation. Det der imidlertid fremstår af denne organisations interaktion, hvad enten det vedrører den private eller kollektive sfære, er ikke udtryk for løsningen på et maximeringsproblem på trods af eksistensen af begrænsede ressourcer og konkurrerende mål. Det der fremstår, er det, der fremstår, og det er alt, hvad der er i det.

På samme måde som realisering af et optimum indenfor den private sfære er ønskværdig, er det også ideelt ønskeligt, at den offentlige sfære præges af Paretiansk optimalitet. Det er just i denne sammenhæng, »public choice« teorien har ydet et væsentligt bidrag.

Den økonomiske velfærdsteori, hvorpå i sidste instans også den økonomiske politiske teori hviler, har såvel i mikro- som makrohenseende identificeret områder, hvor markedsmekanismen er imperfekt. Dette er et yderst nyttigt arbejde, der kun kan kritiseres, når man går det skridt videre, at man indenfor samme metodologiske ramme antager, at disse imperfektioner er korrigerbare gennem politisk intervention. Dette skridt må implicit forudsætte, at andre end aktørerne i det imperfekte marked træffer beslutninger med gyldighed for kollektivet og på andre adfærdsforudsætninger.

»Public choice« teorien udvider den gængse finansvidenskab ved at gå ud fra, at det er de samme individer, der træffer be-

slutninger i forskellige kapaciteter. Den har derfor tre hovedkategorier af problemstillinger:

(1) effekterne af alternative eksisterende og potentielle fiskale institutioner på individers og gruppers adfærd i den private økonomi,

(2) effekterne af alternative eksisterende og potentielle fiskale institutioner på individers og gruppers adfærd i den offentlige økonomi, og

(3) effekterne af alternative eksisterende og potentielle politiske institutioner (aggregeringsprocedurer) på individers og gruppers adfærd i den offentlige økonomi.

I det omfang analysen af (2) og (3), herunder den diskuterende endogenisering, kan give en uddybet forståelse af, hvorfor den kollektive sektor ikke fungerer som positivt sum spil, vil det være muligt at frembringe hypoteser i den ovenfor anførte betydning om mulige ændringer af fiskal konstitutionel karakter.

Heri ligger økonomens funktion, når maximeringsparadigmet er opgivet i henseende til interaktive systemer. Opgaven vil være at bestemme og udfinde institutionelle ændringer, der implicerer bevægelse til et Pareto foretrukket punkt. Er en eksisterende situation inoptimal, vil der være veje til opnåelse af enighed om, at en ændring er ønskelig, idet enigheden er kriteriet på, at der foreligger et positivt sum spil. Om nødvendigt må ændringer involvere kompensationsordninger, der kan sikre realiseringen af Wicksell kriteriet.

Er standardforudsætningerne bag den private bytteproces ikke gældende, vil byttet ikke realisere optimalitet, hvorfor mere komplicerede interaktionssystemer kan være nødvendige, herunder kollektive be-

slutningssystemer. Omend realisering af Wicksell kriteriet skulle være begrebsmæssigt mulig, kan omkostningerne ved at opnå enighed i konkrete situationer være prohibitivt høje. Dette er netop begrundelsen for, at det er ønskeligt at fastlægge institutionelle regler for kollektive beslutninger på det konstitutionelle niveau. I konsekvens heraf er det muligt at anvende kontraktparadigmet på diskussionen af enighed om institutionelle regler, selv om man måtte forvente konflikt i den post-konstitutionelle beslutningsproces.

»The ultimate validity of the unanimity criterion can be accepted without the implication that either full or relative unanimity should be the rule for the making of day-to-day fiscal choices. At the level of »constitutional« decision, where the alternatives are the various possible rules for making ordinary decisions for the group, it may be recognized and predicted that the costs of reaching each separate decision through a unanimity rule may be intolerably high and that some acceptance of »inefficient« results in particular instances seems warranted. The costs of reaching agreement, of higgling and bargaining, of delay, of holding out for better terms, all of these involve resource commitments and produce waste just as effectively as the making of »wrong« decisions under less perfect rules. The constitutional decision process, therefore, must weigh the advantages and disadvantages, the benefits along with the costs, of all possible rules for the making of collective fiscal choices. And, conceptually, the constitutional decision process should produce some consensus on an »optimal« set of rules. Such rules may be many and varied, with particular rules applied to par-

ticular situations . . . What is of relevance is that, once a constitutional decision on the rule for making fiscal choices has been adopted by the community and remains in force, individual behavior of the »free rider« sort is no longer likely to occur. The adoption of any rule for making collective choices accomplishes in this respect precisely what Wicksell's unanimity rule does, and even more effectively.« (Buchanan, 1967).

Det fundamentale økonomiske udgangspunkt er i denne tankegang påpegningsen af »gains-from-trade« og ikke maximering. Udgangspunkterne smelter naturligvis sammen i den individuelle kalkule, men er forskellige i analysen af social interaktion.

Jeg beklager denne relativt lange duplik, men da Gørtz næsten identificerer »public choice« tankegangen med endogenisering af politikerne (hvilket kun er et enkelt aspekt), har jeg fundet det rimeligt med denne præsentation af en række grundlæggende metodologiske synspunkter.

Som afslutning skal jeg blot under påvirkning af replikkens i afsnit 2 anførte synspunkt, at »de moderne – som normalt når der diskuteres noget nyt – ikke er meget præcise i deres formuleringer, men taler f.eks. om »... den konstitutionelle kontrakt og dens indhold, jfr. Frey (1979b)«, henvise den interesserede læser til at frekventere dele af den nedennævnte litteratur.

Som advocatus – med eller uden distance – skal jeg hermed afslutte duplikken.

Jørn Henrik Petersen

Litteratur

- Brennan G. og J. M. Buchanan. 1977. Towards a Tax Condition for Leviathan. *Journal of Public Economics* 8: 255-74.
- Buchanan J. M. 1967. *Public Finance in Democratic Process*. Chapel Hill.
- Buchanan J. M. 1975. A Contractarian Paradigm for Applying Economic Theory. *American Economic Review*. 1975 (May), p. 225-30.
- Buchanan J. M. 1977. *Freedom in Constitutional Contract, Perspectives of a Political Economist*.
- Buchanan J. M. og G. Tullock. 1962. *The Calculus of Consent*. Ann Arbor.
- Mueller D. C. 1979. *Public Choice*. Cambridge.
- Rawls J. A. 1971. *A Theory of Justice*. Cambridge.

Afsluttende bemærkninger

1. Jeg er i grunden forbavset over, hvordan der skrives noget ubalanceret, og hvordan det synes at eskalere i kommentar og gensvar. Det skal ikke skjules, at det derfor har givet mig lidt anfægtelser overhovedet at skrive et par afsluttende bemærkninger. Som følge heraf og af grunde, hvoraf nogle vil fremgå af det følgende, vil jeg omend tøvende forsøge at afslutte lidt uhøjtideligt og kun antyde mine allervigtigste synspunkter på følgende to spørgsmål, som det trods alt nok er nødvendigt at sige et par ord om.